

ЭКВІВАЛЕНТНЫЯ ФРАЗЕАЛАГІЗМЫ З КАМПАНАНТАМ-ТАПОНІМАМ У БЕЛАРУСКАЙ І АНГЛІЙСКАЙ МОВАХ

К.Д.Пархімовіч (Мінск, МДЛУ)

Праца прысвечана аналізу эквівалентных тапанімічных фразеалагізмаў з вобразнай нацыянальнай спецыфікай у беларускай і англійскай мовах. Прыводзяцца прыклады, якія раскрываюць сувязь фразеалагізмаў з нацыянальнай гісторыяй і культурай.

Ключавыя словы: *фразеалагічная адзінка; тапонім; эквіваленты; семантыка; нацыянальна-культурная спецыфіка.*

EQUIVALENT PHRASEOLOGICAL UNITS WITH A TOPONYMIC COMPONENT IN THE BELARUSIAN AND ENGLISH LANGUAGES

K.D.Parkhimovich (Minsk, MSLU)

The article analyses equivalent toponymic phraseological units with national and cultural specificity in the Belarusian and Russian languages. The examples show how phraseological units are connected with national history and culture.

Key words: *phraseological unit; toponym; equivalents; semantics, national and cultural specificity.*

Вывучэнне фразеалагізмаў як культурна афарбаваных моўных адзінак з'яўляецца важнай часткай лінгвакультуралогіі. Асабліваю цікавасць выклікаюць фразеалагізмы з тапанімічным кампанентам. На думку многіх вучоных, менавіта яны ўтрымліваюць найбольш звестак пра нацыянальную карціну свету, бо тапонімы ўваходзяць у фонавыя веды носьбіта мовы і маюць шырокае кола асацыяцый.

Мэтай даследавання з'яўляецца выяўленне і аналіз міжмоўных беларуска-англійскіх эквівалентаў з вобразнай нацыянальнай спецыфікай сярод фразеалагічных адзінак (далей ФА) з кампанентам-тапонімам. Актуальнасць работы абумоўлена малой колькасцю кантрастыўных даследаванняў беларускіх і іншамовных фразеалагізмаў.

У дадзеным даследаванні ўжываецца класіфікацыя міжмоўных фразеалагічных адпаведнікаў, прапанаваная Л. І. Зіміной [1, ст. 70]. Згодна з ёй, яны падзяляюцца на наступныя тры катэгорыі:

1) поўныя фразеалагічныя эквіваленты – ФА, тоесныя на семантычным, лексічным і граматычным узроўнях;

2) фразеалагічныя эквіваленты з вобразнай нацыянальнай спецыфікай – ФА з поўным або частковым супадзеннем семантыкі пры адрозненні фразеалагічнага вобраза;

3) безэквівалентныя ФА.

У нашай рабоце разглядаецца другая катэгорыя.

У выніку аналізу 59 беларускіх і 45 англійскіх ФА з тапанімічным кампанентам, узятых са слоўнікаў і навуковых артыкулаў [2, 3, 4, 5], было

выяўлена 5 груп эквівалентаў з вобразнай нацыянальнай спецыфікай. Разгледзім дзве такія групы ў якасці прыкладаў.

The tower of Babel (вавілонская вежа) ‘шум, сумятня’. Фразеалагізм мае біблейскае паходжанне і звязаны з легендай, згодна з якой Бог не дазволіў людзям пабудаваць вежу да нябёс ў Вавілоне, стварыўшы для іх розныя мовы. Відавочна, вобраз вялікага натоўпу людзей, якія не могуць паразумецца, паслужыў асновай для дадзенай ФА. Яна мае 4 беларускія адпаведнікі з рознымі вобразамі:

- *садом і гамора* ‘крайняе бязладдзе, поўная неразбярыха, сумятня’. У аснове гэтай ФА таксама ляжыць біблейскае паданне. Гарады Садом і Гамора былі настолькі грахоўнымі, што Бог іх цалкам знішчыў. У аснову ФА лягло ўяўленне аб гэтых гарадах як месцах, дзе пануе бязладдзе і беспарадак.

- *як у Адэльску на кірмашы* ‘беспарадак’. Адэльск – гэта вёска ў Гродзенскім раёне Гродзенскай вобласці, якая мае багатую гісторыю і доўгі час славілася сваімі кірмашамі [6]. Шум і беспарадак – нязменныя атрыбуты любога кірмаша, што і лягло ў аснову ФА.

- *як у Вільні на Кальвары* ‘вельмі шумна, многалюдна’. ФА утворана па той жа мадэлі, што і папярэдняя, толькі за аснову ўзята іншае многалюднае месца – Кальварыя. Гэта комплекс гісторыка-архітэктурных пабудов, які знаходзіцца ў Вільні на тэрыторыі Вяркейскага рэгіянальнага парку [7].

- *як у Гайцунішках у прыёмнай* ‘вельмі шумна’. Нажаль, гэта ФА амаль не згадваецца ў літаратуры, і яе паходжанне высветліць не ўдалося. З гэтай прычыны можна лічыць яе састарэлай і малаўжывальнай.

Другая група адпаведнікаў мае значэнне ‘вельмі добра, адмыслова, у поўным парадку’.

Ship-shape and Bristol fashion (прыблізны пераклад: *адмыслова, як караблі ў Брыстале*). Паходжанне ФА звязана з квітнеючым партовым горадам Брысталам, які знаходзіцца ў паўднёва-заходняй Англіі. Па ўяўленнях англічан, караблі ў Брыстале заўсёды знаходзяцца ў найлепшым стане. Дадзенай ФА адпавядаюць наступныя беларускія:

- *адмыслова як з Чанстахова*, якая ўтрымлівае назву польскага горада Чанстахова і, верагодна, з’явілася з прычыны стэрэатыпа, што за мяжой усё лепей арганізавана і тавары лепшыя па якасці;

- *як у Адэльску*, якая адсылае да ўжо разгледжанай вышэй вёскі Адэльск, толькі ў аснове фразеалагічнага вобраза на гэты раз ляжыць ўяўленне пра Адэльск як культурны цэнтр, дзе ўсё добра арганізавана.

Такім чынам, была выяўлена сувязь тапанімічных ФА з гісторыяй і культурай Беларусі і англамоўных краін. У якасці фразеалагічнага вобразу звычайна выступаюць геаграфічныя аб’екты, якія маюць гістарычнае значэнне і выклікаюць у носьбітаў мовы ўстойлівыя асацыяцыі. 16,95% беларускіх ФА маюць англійскія эквіваленты з вобразнай нацыянальнай спецыфікай. Такія эквіваленты ўзнікалі незалежна адзін ад аднаго, а не праз запазычанне, таму ў іх назіраецца падабенства семантычнага значэння пры адрозненнях у лексічным складзе і фразеалагічным вобразе.

СПІС ЛІТАРАТУРЫ

1. Паўлоўская, Н. Ю. Метадалогія навуковага даследавання: тыпалагічны аспект / Н. Ю. Паўлоўская, В. А. Арцёмава, В. М. Гапеева. – Мінск: МДЛУ, 2018. – 147 с.
2. Даніловіч, М. А. Тапанімічныя кампаненты ў структуры дыялектных фразеалагізмаў / М. А. Даніловіч // Словообразование и номинативная деривация в славянских языках : Материалы VII Междунар. науч. конф., Гродно, 14-15 апр. 2000 г. / ГрГУ им. Янки Купалы. – С. 167-170.
3. Кунин, А. В. Англо-русский фразеологический словарь / А. В. Кунин. – Изд. 4-е. – Москва: Русский язык, 1984. – 942 с.
4. Леўчанка, Н. А. Фразеаўтваральная актыўнасць тапонімаў у складзе фразеалагізмаў беларускай мовы / Н. А. Леўчанка // Філалагічнае краязнаўства Гродзеншчыны (матэрыялы і даследаванні) : зб. навук. арт. Вып. 6. (да 125-годдзя з дня нараджэння Зоські Верас) / рэдкал. : М.А. Даніловіч (адк. рэд.) [і інш.]. – Гродна : ЮрСаПрынт, 2017. – С. 72-77.
5. Лепешаў, І. Я. Фразеалагічны слоўнік беларускай мовы : у 2 т. / І. Я. Лепешаў. – Мінск: БелЭн, 1993. – 2 т.
6. Адэльск [Электронны рэсурс] // Вікіпедыя : Свабодная энцыклапедыя. – Рэжым доступу: <https://be.wikipedia.org/wiki/Адэльск>. – Дата доступу: 23.12.2024.
7. Вильнюсская кальвария [Электронный ресурс] // Википедия : Свободная энциклопедия. – Режим доступа: https://ru.wikipedia.org/wiki/Вильнюсская_кальвария. – Дата доступа: 23.12.2024.